

Tietoliikenteen perusteet

SOVELLUSKERROS

(Application layer)

Kurose, Ross: Ch 2

Sisältöä

- Verkkosovellusten periaatteet
- World Wide Web ja HTTP
- Tiedostonsiirto ja FTP
- Sähköposti ja SMTP, IMAP, POP3
- Nimipalvelu ja DNS
- Vertaisoimijat (peer-to-peer)
- Pistoke ja sen käyttö

Oppimistavoitteet:

- Osata selittää asiakas-palvelija -malliin perustuvien verkkosovellusten toimintaperiaatteet
- Tuntea sovellusprotokollien syntaksia ja semantiikkaa
- Osata selittää nimipalvelun, www:n ja sähköpostin toimintaideat
- Tunnistaa pistokkeen käytön periaatteet

Verkkosovellus

Verkkosovellusten periaatteet

Verkkosovellus

- Sovelluksen ohjelmat eri isäntäkoneissa
www-selain ja www-palvelin, postiohjelma ja postipalvelin, ..., vertaisverkkosovellukset
- Sovellusprotokolla kuvaa näiden sanomanvälityksen
DNS, HTTP, SMTP, FTP,
Syntaksi, semantiikka, järjestys
- Sanomat välitetään käyttäen verkon tarjoamaa kuljetuspalvelua
osa järjestelmän perusrakennetta
sovelluksista riippumatonta
- Reititys tapahtuu vasta verkkotasolla, mutta sovellustasolla tiedettävä osoite

Sovellusarkkitehtuuri

Asiakas-palvelija-malli (esim. selain ja www-palvelin)

- Alina toiminnassa oleva palvelinohjelma, jolla kilntea, tunnettu IP-osoite
- Asiakasohjelmat ottavat yhteyttä palvelimeen ja pyytävät siltä palvelua

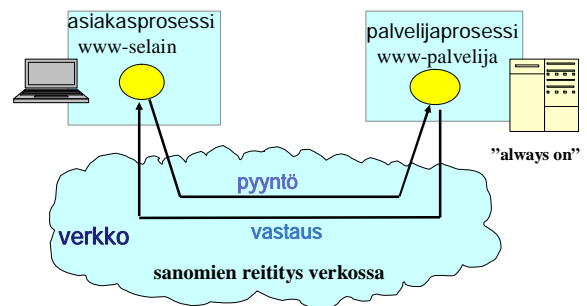

Vertaisoimijamalli (esim. BitTorrent, eMule, Skype)

- Vertaisoimijat kommunikoivat suoraan keskenään
- Ei tarvitse olla aina toiminnassa, IP-osoite voi muuttua
- Jokainen toimii sekä palvelijana että asiakkaana

Hybridimalli (esim. Napster, pikaviestimet)

Asiakas-palvelija-malli

Oikea kone, oikea prosessi

Sovelluksen rajapinta tietoliikenteeseen

n Pistoke (socket) (verkkosovelluksen ohjelmointirajapinta, API)

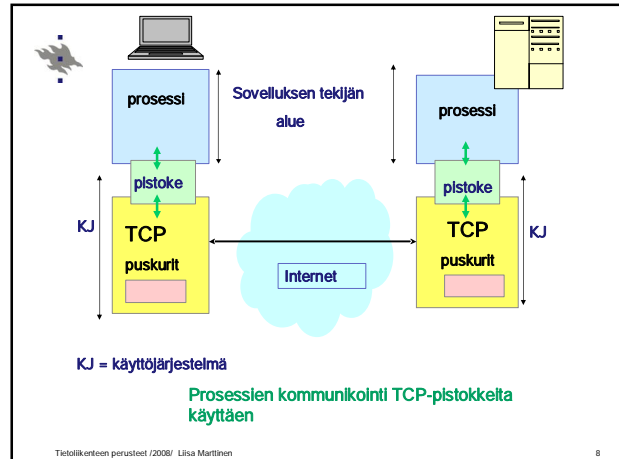
- yhteyden muodostaminen
- lue /kirjoita sanoma
 - prosessi kirjoittaa verkkoon ja lukee verkosta lähes samalla tavoin kuin kirjoittaa tiedostoon ja lukee tiedostosta
- 'luukku' tai 'ovi', josta dataa sisään /ulos

n Lähetys (send): anna sanoma KJ:lle

n Vastaanotto (receive): ota sanoma KJ:ltä.

Sovellus odottaa, jos sanoma ei ole vielä saapunut

Ohjelmoija valitsee käyttäkö KJ kuljetuskerroksella yhteydellistä vaihtoehtona palvelua!

KJ:n rajapinta laitteistoon

n KJ:n kannalta tietoliikenne normaalia siirrantää (I/O:ta)

Lähtevä liikenne:

Protokollan mukaan

- Sovellus pyytää kuljetuspalvelua KJ:n palvelupyynnöllä **send**
- Kuljetuskerros hoitaa omat tehtävänsä ja kutsuu verkkokerroksen rutiinia
- Verkkokerros tekee hommansa ja kutsuu laiteajurin rutiinia
- Laiteajuri vie datan ja komennot verkkokortin ohjaimen rekistereihin
- Verkkokortti siirtää bitit linkille (linkkikerros ja fyysinen siirto)

Tuleva liikenne

Protokollan mukaan

- Verkkokortti ottaa vastaa linkiltä tulevat bitit (fyysinen siirto ja linkkikerros) ja aiheuttaa keskeytyksen.
- KJ:n laiteajuri siirtää bitit verkkokortilta keskusmuistiin
- Ajuri kutsuu verkkokerroksen rutiinia, joka suorittaa omat toimintonsa
- Verkkokerros kutsuu kuljetuskerroksen rutiinia, joka tekee omat toimintonsa
- Sanoma sovellukselle vasta, kun se sitä pyytää palvelupyynnöllä **receive**.

Kuljetuspalvelun laatuvaatimuksia

Application	Data Loss	Bandwidth	Time-Sensitive
File transfer	No loss	Elastic	No
E-mail	No loss	Elastic	No
Web documents	No loss	Elastic (few kbps)	No
Real-time audio/video	Loss-tolerant	Audio: few kbps–1Mbps Video: 10 kbps–5 Mbps	Yes: 100s of msec
Stored audio/video	Loss-tolerant	Same as above	Yes: few seconds
Interactive games	Loss-tolerant	Few kbps–10 kbps	Yes: 100s of msec
Instant messaging	No loss	Elastic	Yes and no

Figure 2.4 ♦ Requirements of selected network applications

Kuljetusprotokollat: TCP

n TCP (Transmission Control Protocol) [RFC 793]

Yhteydellinen palvelu (connection-oriented)

- Yhteyden muodostus ennen datan siirtoa (handshaking)
- Kaksisuuntainen TCP-yhteys (full-duplex)
- Yhteyden purku (shutdown)

Luotettava kuljetuspalvelu

- Järjestyksen säilyttävä tavuvirta sovellukselle
- segmenttinumerot, kuitaukset, uudelleenlähetykset

Vuonvalvonta (flow control)

- Lähetettäjä hillitsee vauhtia, jos vastaanottaja ei ehdi käsitellä

Ruuhkanvalvonta (congestion control)

- Lähetettäjä hillitsee vauhtia, jos reitittimet eivät ehdi käsitellä

Kuljetusprotokollat: UDP

n UDP (User Datagram Protocol) [RFC768]

- Kevyt kuljetuspalvelu, pieni yleisrasite
- Ei yhteyden muodostusta eikä purkua
- Ei takuita sanoman perillemenosta
 - Sanoman segmentit vain lähetetään verkkoon
 - Sanoman segmenttejä voi puuttua ja ne voivat saapua epäjärjestyksessä, virheelliset yleensä hylätään
- Ei vuonvalvontaa, ei ruuhkanvalvontaa
- UDP voi lähettää niin paljon kuin haluaa

Huom! Kummassakaan ei ole takuita siirtonopeudelle eikä vilpeelle => ei mitään aikataulua (ns. 'best effort'-palvelu)
Ei myöskään datan salakirjoitusta => SSL (Secure Socket Layer)

Kumpi?

Applications	Application-Layer Protocol	Underlying Transport Protocol
Electronic mail	SMTP [RFC 2821]	TCP
Remote terminal access	Telnet [RFC 854]	TCP
Web	HTTP [RFC 2616]	TCP
File transfer	FTP [RFC 959]	TCP
Remote file server	NFS [McKusik 1996]	UDP or TCP
Streaming multimedia	Often proprietary (e.g., Real Networks)	UDP or TCP
Internet telephony	Often proprietary (e.g., Net2phone)	Typically UDP

Figure 2.5 ♦ Popular Internet applications, their application-layer protocols, and their underlying transport protocols

Osoittaminen

Sanomissa oltava lähettäjän ja vastaanottajan IP-osoite ja porttinumero

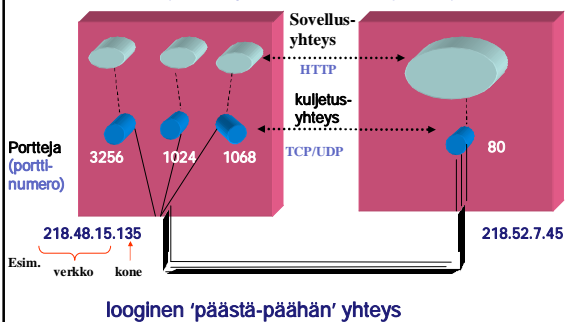
IP-osoite à **oikea kone** www.iana.org
 koneen (verkkokortin) yksilöivä 32-bittinen tunniste
 osoitteen verkko-osa yksilöi verkon
 osoitteen koneosa yksilöi koneen verkossa

porttinumero à **oikea prosessi**
 Yleisillä palveluilla standardoidut tunnetut porttinumerot:

- www-palvelin kuuntelee porttia 80,
- Postipalvelin kuuntelee porttia 25

KJ osaa liittää porttinumeron prosessiin

asiakas-prosesseja palvelinprosessi

Verkkosovelluksia, sovellusprotokollia

World Wide Web
 HTTP

WWW ja HTML (HyperText Markup Language)

WWW-sivu, WWW-dokumentti

HTML-tekstiä, jossa viittauksia muihin objekteihin
 muu HTML-tiedosto, kuva- tai äänitiedosto, Java applet, ...

Sivu muodostuu usean tiedoston sisällöstä, jotka noudetaan palvelijalta

Viittaus URL-osoitteella (Uniform Resource Location)

<http://www.someschool.edu/someDept/pic.gif>

koneen nimi

Viitatus objektin polkunimi

HTML (HyperText Markup Language)

Standardi siltä, kuinka sivun rakenne kuvataan

Muotoilu, eri osien sijoittelu sivuille
 Viittaukset muihin objekteihin

SGML (Standard Generalized Markup Language)

yleinen merkkauskieli
 kertoo, kuinka dokumentit muotoillaan - ladontamerkinä

XML (Extensible Markup Language)

rakenteellinen tietosisällön kuvaus, myös merkitys kuvattu

Näistä enemmän kurssilla:

582304 XML-metakieli (4 op/2ov)

HTTP (HyperText Transfer Protocol)

(RFC 1945, RFC 2616)

PC, jossa on Explorer-selain

Palvelin, jossa on Apache-www-palvelija

Linux-kone, jossa on Firefox-selain

WWW:n sovellusprotokolla
Tekstimuotoiset sanomat
pyyntö – vastaus

Asiakas
Selain: FireFox, Internet Explorer, Opera, Apple Safari, ...
pyytää, noutaa ja näyttää objektit

Palvelija
etsii objektin (tiedoston) koneen hakemistosta ja lähettää sen vastauksena asiakkaalle

Tilaton protokolla
Palvelija ei muista mitään edellisistä pyynnöistä

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 19

Selaimen toiminta

Kun käyttäjä kirjoittaa/klikkaa [url-linkkiä](#) tai siihen on viitattu sivulla:

Muodosta TCP-yhteys palvelinkoneeseen
Yhteyspyyntö porttiin 80, odota hyväksymisvastaus

Laita HTTP-pyyntö TCP-yhteyteen liitettyyn pistokkeeseen

Ota pistokkeesta palvelimen lähettämä HTTP-vastaus

Palvelin sulkee TCP-yhteyden (nonpersistant connection)

Tutki sivu
Etsi uudet viitteet ja hae ne samalla tavalla

Näytä sivu käyttäjälle
Lopullinen ulkoasu on kiinni selaimen kyyvistä

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 20

Vastausaika (response time)

Kiertoviive (Round-trip time, RTT):
aika, joka kuluu pikkupaketin siirtoon palvelimelle ja takaisin

Vastausaika = 2 RTT + siirtoaika

1 RTT TCP-yhteyden muodostus
1 RTT pyyntö + ensimmäisten vastausbittien saapuminen
Tiedoston siirtoaika

Aloita TCP-yhteyden muodostus

RTT

HTTP request

RTT

HTTP response vastaanotettu

Siirtoaika

aiika

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 21

Suorituskyky?

Jos sivulla viitataan 10 objektiin
11 peräkkäistä TCP-yhteyden muodostusta ja purkua?
KJ varaa ja vapauttaa puskuritilaa; muodostuksiin kuluu kaikkiaan 22 RTT

Avataan useita rinnakkaisia yhteyksiä?
Puskuritilat yhteyksille

Käytetään säilyvää TCP-yhteyttä (persistent)
Oletus uusimmissa standardeissa: Palvelin jättää yhteyden (toistaiseksi) sulkematta. Ajastin on säädettävissä. Seuraavat samalle palvelimelle kuuluvat pyynnot ja vastaukset käyttävät samaa yhteyttä

Liukuhinnoitettu (pipelining) / liukuhinnoittamaton: seuraava pyyntö lähtee jo ennenkuin edelliseen on saatu vastaus / ei lähde.

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 22

Verkkosovelluksia, sovellusprotokollia

World Wide Web

HTTP

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 23

Asiakas-palvelija-malli

asiakasprosessi
www-selain

palvelijaprosessi
www-palvelija

verkko

pyyntö

vastaus

sanomien reititys verkossa

"always on"

Oikea kone, oikea prosessi

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 24

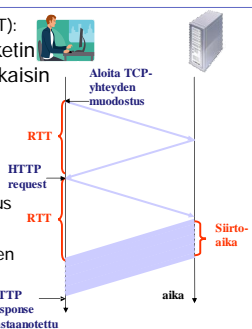
Vastausaika (response time)

Kiertovilve (Round-trip time, RTT):

aika, joka kuluu pikkupaketin siirtoon palvelimelle ja takaisin

Vastausaika = 2 RTT + siirtoaika

1 RTT TCP-yhteyden muodostus
1 RTT pyyntö + ensimmäisten vastausbittien saapuminen
Tiedoston siirtoaika

HTTP-pyyntö: yleinen rakenne

GET /jokuhakemisto/sivu.html HTTP/1.1

Otsakekenttä : kentän arvo CR LF

... Lisää otsakerivejä

Otsakekenttä : kentän arvo CR LF

CR LF Tyhjä rivi

Runko-osa

käytössä esim. POST-metodissa

SP='space' ei välilyönti

CR + LF = rivin päättäminen

Esimerkki: HTTP-pyyntö

Pyyntöriivi: GET/ POST/ HEAD -metodi

GET /somedir/page.html HTTP/1.1

Host: www.someschool.edu

User-Agent: Mozilla/4.0

Connection: close

Accept-language: fr

otsakerivit

Yksi tyhjä rivi merkinä sanoman loppumisesta

(Ylimääräinen carriage return, line feed)

Otsakeriveillä välitetään parametritietoja

HTTP-pyyntömetodeja

GET Nouda objekti (download),
nouda objekti vain jos annettu ehto pätee (**conditional GET**):
If-Modified-Since, If-Unmodified-Since,
If-Match, If-None-Match, or If-Range

HEAD Nouda vain otsaketiedot

POST Voidaan myös lähettää tietoa lomakkeen täyttö se. kenttien sisällöt annetaan mukana olemassa olevien dokumenttien kommentointi sanomien lähettäminen uutisryhmiin tai ilmoitustauluille tiedoston lisääminen hakemistoon; yhteisjulkaisun laajentaminen

PUT Talleta objekti palvelimelle (upload)
polkunimi pyyntöriivillä, talletettava runko-osassa

DELETE Poista objekti palvelimelta

Web-julkaisun -
työkalut käyttävät

Otsakekenttä : kentän arvo CR LF

Host: **WWW.jokupaikka.fi** kone, jossa dokumentti on

Connection: **close** sulje yhteys lähetyksen jälkeen

User-agent: **Mozilla/4.0** selainen tyyppi

Accept-language: **fi** dokumentin kieli

HTTP-vastaus: yleinen rakenne

statusrivi versio SP statuskoodi SP fraasi CR LF

Otsakekentän nimi: SP kentän arvo CR LF

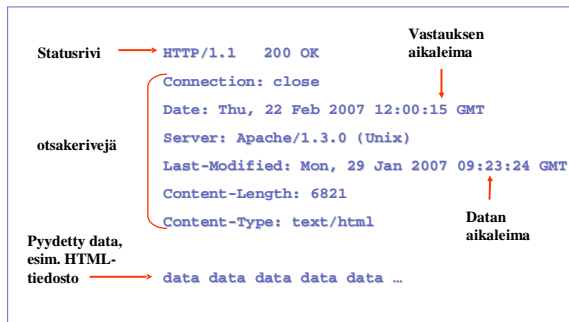
Lisää otsakerivejä

Otsakekentän nimi: SP kentän arvo CR LF

tyhjä rivi CR LF

Runko-osa (entity body)

Esimerkki: HTTP-vastaus

HTTP: statuskoodeja ja fraaseja

Vastaussanoman 1. rivillä esim.:

200 OK Pyyntö onnistui, pyydetty objekti mukana vastauksessa

301 Moved Permanently: Objekti on siirretty, uusi URL on mukana vastauksen otsakekentässä **Location**. Asiakas tekee uuden noudon uudesta URL:sta

302 Moved Temporarily Siirretty tilapäisesti

400 Bad Request Palvelija ei ymmärtänyt pyyntöä

403 Forbidden Ei ole oikeutta lukea pyydettyä tiedostoa

404 Not Found Pyydettyä objektia ei löydetty

500 Internal Server Error Virhe palvelimessa

505 HTTP Version Not Supported Palvelija ei tue asiakkaan käyttämää HTTP-versiota. Syntaksissa on jotain liian uutta tai liian vanhaa.

Evästeet (cookies)

HTTP on tilan protokolla

Palvelija ei talleta mitään istuntoon liittyvää

Selain

Tallettaa asiakskoneelle (tiedostoon) palvelimen pyynnöstä ja sen tarpeita varten käyttäjäkohtaista tietoa (= evästeen) Lähettää tiedot palvelijalle joka pyynnön yhteydessä.

Palvelin

Ylläpitää tietokantaa käyttäjistä (back-end database) yksikäsitteiset käyttäjätunnukset (tav. numero)

Evästeiden talletus ja lähetys

HTTP-vastauksessa otsakerivi: **Set-cookie: "tieto"**
 HTTP-pyyntönsä otsakerivi: **Cookie: "tieto"**

Mihin evästeitä käytetään?

Käyttäjien tunnistamiseen

Palveluntarjoaja muistaa käyttäjän edellisestä sanomasta Ensimmäisellä käyttökerralla tietojen kyselyä Jatkossa tunnistuseväste mukana sanomissa

Istunnon vaiheen tallentamiseksi

Autentikointi vain kertaalleen esim. www-postinlukuohjelman yhteydessä

Ostoskorina

Selaile palveluntarjoajan sivuilla ja kerää ostokset koriin. Lähetä lopuksi tilaus

Yksityisyys?

Palveluntarjoaja saa koottua tietoa käyttäjistä Hakukoneilla voi kerätä lisää. Väärinkäyttö? Mainosposti?

<http://www.cookiecentral.com/>

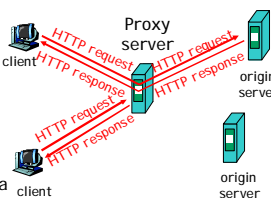
Proxy-palvelin eli verkkovälimuisti

Säilyttää kopioita haetuista objekteista

Pyyntö ohjautuu ensin välimuistiin haetaan verkon yli vasta, jos ei löydy välimuistista

Etuja

lyhentää vastausaikaa vähentää verkkoliikennettä vähentää palvelimen kuormaa

[Myös asiakskone voi ylläpitää välimuistia!]

KuRo08: Fig 2.11

Proxy-palvelimen käytöstä

KuRo08: Fig 2.12

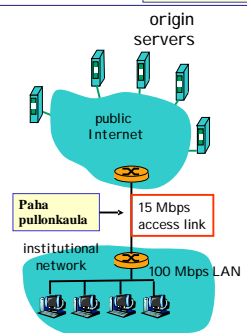
Oletetaan

Haettavan objektin koko on 1 Mb
 15 pyyntöä/sek => 15 Mbps
 Viive Internetin reitittimeltä palvelimelle ja takaisin = 2 sec

Tällöin

paikallisverkon käyttöaste = 15%
 ei ruuhkautunut => siirtoaika muutamia kymmeniä ms

Reititinlinkin käyttöaste = 100%
 Saantiaika = Internet delay +
 Access delay + LAN delay
 = 2 sec + **mins** + msecs

Proxy-palvelimen käytöstä

Parannus?

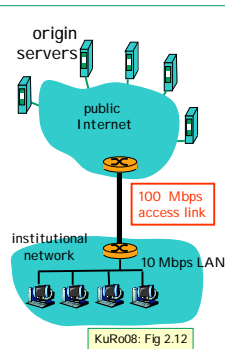
Hankitaan nopeampi yhteys, esim. 100 Mbps

Tällöin

Paikallisverkon käyttöaste = 15%
 Reititinlinkin käyttöaste = **15%**
 Saantiaika = Internet delay +
 Access delay + LAN delay
 = **2 sec** + msec + msec

Mitähän nopeampi linkki maksaa?

Voi olla kallis ratkaisu!

Proxy-palvelimen käytöstä

Parannus?

Asennetaan proxy-palvelin

Oletetaan,

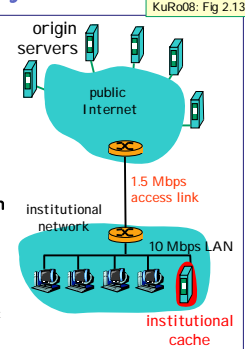
osumatodennäköisyys (hit rate) = 0,4.
 (tyypillisesti välillä 0,2-0,7)

Tällöin

40% pyynnöistä löytyy heti läheltä
Reititinlinkin käyttöaste putoaa 60%:iin
ei jonotusviipeltä, saantiaika 10 ms

60% pyynnöistä palvelimelta saakka

Saantiaika = Internet delay +
 Access delay + LAN delay
 = $0,6 \cdot (2 + 0,01) \text{ sec} + 0,4 \cdot 0,01 \text{ sec}$
 = **1,2 secs**

Conditional GET

Välimuistiin talletettu objekti haetaan verkosta vain, jos objekti on muutettu
 - Aikaleima silti tarkistettava

GET-pyynnön otsakkeessa

If-modified-since: **aikaleima**

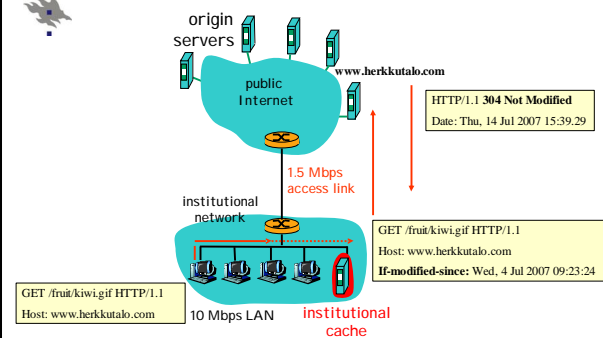
esim. Mon, 5 Feb 2007 09:23:24

Jos ei muutettu, vastauksen otsakkeessa

HTTP/1.0 304 Not Modified'

Eikä objekti mukana

Muuten objekti mukana normaalisti

Muita URL-osoitteita

file:///C:/webs/html/mottle.gif

Avaa paikallinen tiedosto (asiakkaan tiedostojärjestelmässä)
 Selain ei generoi HTTP -pyyntöä, KJ huolehtii

ftp://usc.edu/pubs/myfile.doc

Hae tiedosto ftp-protokollaa käyttäen

news:hy.opiskelu.tht.tili

Avaa uutistenluohjelman käyttöliittymä ja muodosta yhteys uutispalvelimeen

mailto:oskari.olematon@cs.helsinki.fi

Avaa postiohjelman käyttöliittymä, välitä sähköposti postipalvelimelle

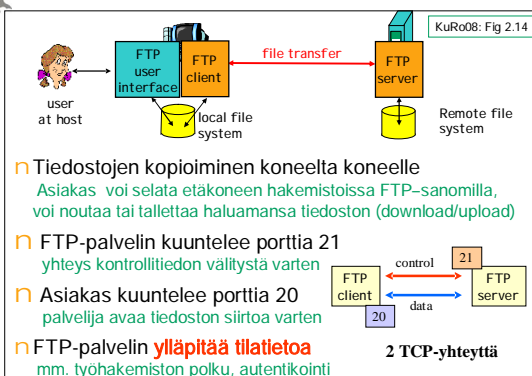
mms: video.avi

Avaa multimediasoitin
 Nouda MultiMedia Streaming -protokollaa käyttäen

Verkkosovelluksia, sovellusprotokollia

Tiedostonsiirto
 FTP

FTP: File Transfer Protocol (RFC 959)

FTP-pyyntöjä ja -vastauksia

- n Kaikki sanomat 7 bitin ASCII-muodossa
- n Asiakkaan pyyntöjä
 - USER username
 - PASS password
 - LIST
 - RETR filename
 - STOR filename
- n Palvelimen vastauksia
 - 331 Username OK, password required
 - 125 Data connection already open, transfer starting
 - 424 Can't open data connection
 - 452 Error writing file

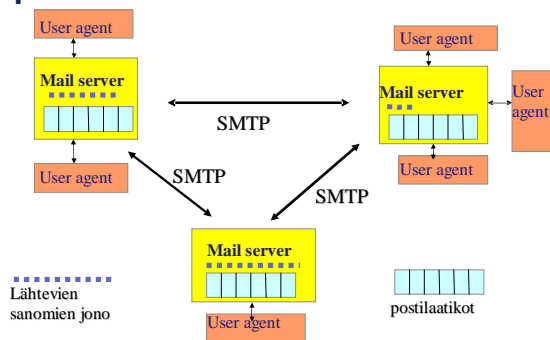
Verkkosovelluksia, sovellusprotokollia

Sähköposti
STMP, IMAP, POP3

Sähköpostin komponentit

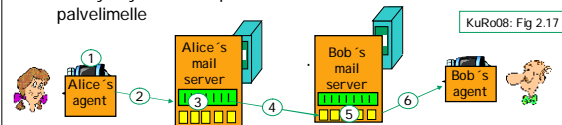
- n Postiohjelma (user agent)
Postin lukeminen ja lähettäminen
Eudora, Outlook, elm, pine, Messenger, Pegasus, Kmail, ...
Posti talletettuna omalle postipalvelimelle
- n Postipalvelin (mail server)
Kullakin käyttäjällä on oma saapuvien postien laatikko
Yhteinen lähtevien postien laatikko
- n Postiprotokolla SMTP
Protokolla, jolla postipalvelin välittää postin suoraan vastaanottajan postipalvelimelle
asiakas = lähettävä postipalvelin
palvelin = vastaanottava postipalvelin

Sähköpostin komponentit

Esimerkki: Alice Bobille

1. Alice kirjoittaa viestin postiohjelmalla: "to: bob@someschool.edu"
2. Alicen postiohjelma lähettää viestin omalle postipalvelimelle
3. Alicen postipalvelin avaa TCP-yhteyden Bobin postipalvelimelle
4. Alicen postipalvelin siirtää viestin SMTP-protokollalla Bobin postipalvelimelle käyttäen TCP-yhteyttä
5. Bobin postipalvelin laittaa viestin Bobin postilaatikkoon
6. Bob lukee viestin omalla postiohjelmalla

SMTP (Simple Mail Transfer Protocol) (RFC 821)

- Postipalvelimet kuuntelevat porttia 25
- Asiakas muodostaa säilyvän TCP-yhteyden palvelimeen luotettava yksi yhteys: lähetetään kaikki samalle palvelimelle menevät viestit
- Lähetyksessä: Kättely, Viestien välitys, Lopetus
- Pyyntö-vastaus-protokolla
 - Pyyntö: ASCII-tekstiä
 - Vastaus: status-koodi ja fraasi tekstinä
- Push-protokolla: työntää tietoa vastapäähän vrt. HTTP on ns. pull-protokolla

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 49

Esimerkki

```

S: 220 helsinki.fi
C: HELO princeton.edu
S: 250 Hello princeton.edu
C: MAIL FROM: <Bob@princeton.edu>
S: 250 <Bob@princeton.edu> OK
C: RCPT TO: <pekka.puupaa@cs.helsinki.fi>
S: 250 <pekka.puupaa@cs.helsinki.fi> OK
C: DATA
S: 354 Enter mail, end with "." on a line by itself
C: dataa ... dataa
C: dataa ... dataa
C: .
S: 250 Message accepted for delivery
C: QUIT
S: 221 princeton.edu closing connection
  
```

STMP:n kättely

Viesti(t)

STMP:n lopetus

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 50

Sähköpostiviestin rakenne

Eri asia kuin SMTP: eri standardit (RFC 822)

Esim.

To:
CC:
From:
Message-Id:
Received:
Date:
Reply-To:
Subject:
....

otsakerivit

tyhjä rivi

runko
varsinainen viesti, jossa vain ASCII-merkkejä ja lopussa piste omalla rivillä

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 51

SMTP:n rajoitteita

- Kaikki esitettävä 7-bittisenä ASCII:na
 - IRA, International Reference Alphabet
 - Myös binääridata, esim. kuvat ja ääni
- Yksittäinen viesti loppuu omalla rivillä olevaan pisteeseen
 - eli lopussa ASCII-merkit: CRLF.CRLF
 - Vanha protokolla!
 - CR = carriage return
 - LF = line feed
- Binääridata on koodattava s.e. siinä ei esiinny CRLF.CRLF
- MIME-laajennus

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 52

MIME (Multipurpose Internet Mail Extension, RFC 2045, 2056)

- Kaikki on koodattava 7-bittiseksi ASCII-koodiksi
- Lisää kentiä otsakkeeseen: vastaanottajan postiohjelma osaa käynnistää oikean sovelluksen viestin näyttämiseksi.

MIME-versio

Koodausmenetelmä

multimedia-datan tyyppi, alityypit, parametrit

koodattu data

```

From: alice@crepes.fr
To: bob@hamburger.edu
Subject: Picture of yummy crepe.
MIME-Version: 1.0
Content-Transfer-Encoding: base64
Content-Type: image/jpeg
base64 encoded data .....
.....base64 encoded data
  
```

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 53

MIME

- MIME-sisäilytyyppejä
 - text/plain; charset=us-ascii
 - text/html
 - image/gif, image/jpeg, video/mpeg
 - application/postscript
 - application/msword
 - application/octetstream
 - multipart/mixed
- Base-64-koodaus
 - Sanoma 24 bitin ryhmät on jaettu 6 bitin osiksi, jotka kukin on koodattu ASCII-merkiksi.
 - 64 eri vaihtoehtoa

MIME-versio:

Content-Transfer-Encoding: -----

Content-Type:

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 54

Moniosainen MIME-viesti

```

...
Content-Type: multipart/mixed; Boundary=StartOfNextPart
-- StartOfNextPart
Hei Allu,
sinulle kaunis kuva kissastani Villestä.
-- StartOfNextPart
Content-Transfer-Encoding: base64
Content-Type: image/jpeg
base64 encoded data .....
.....base64 encoded data
-- StartOfNextPart
Haluatko multa kuvia!
    
```

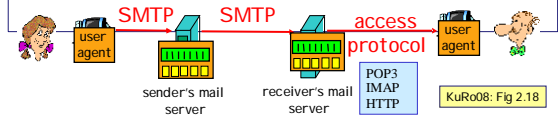
Nykyisin yleensä linkki www-sivulle, josta kuvan voi hakea!

Postinnotoprotokollat (mail access protocols)

Posti omalta postipalvelimelta postiohjelmaan

- POP3: Post Office Protocol versio 3
Viestien lataamiseen omalle koneelle, ei postikansioita
- IMAP: Internet Mail Access Protocol
Monipuolisempi: postikansiot (folders), lataa vain otsikot, viestien säilytys postipalvelimelle
- HTTP: Esim. TKT.L:lla käytettävä IlohaMail, Hotmail, ...
Web-palvelija käyttää IMAP-palvelijaa

Koska SMTP on 'PUSH'-protokolla, sitä ei voi käyttää sanomia haettaessa ('PULL').

ESMTP (Extended Simple Mail Transfer Protocol) RFC 2821

Runsaasti laajennoksia jo 1995 (RFC 1868)

- * 8BITMIME — 8 bit data transmission, RFC 1652
- * ATRN — Authenticated Turn, RFC 2645
- * SMTP-AUTH — Authenticated SMTP, RFC 2554
- * CHUNKING — Chunking, RFC 3030
- * DSN — Delivery status notification, RFC 1891
- * ETRN — Extended Turn, RFC 1985
- * HELP — Supply helpful information, RFC 821
- * PIPELINING — Command pipelining, RFC 2920
- * SIZE — Message size declaration, RFC 1870
- * STARTTLS — Transport layer security, RFC 3207

EHLO aloittaa

Verkkosovelluksia, sovellusprotokollia

Internetin nimipalvelu DNS

DNS (Domain Name System)

Hakemistopalvelu ja sovelluserroksen protokolla Isännät ja nimipalvelimet käyttävät Käyttää itse UDP-kuljetuspalvelua DNS-sanomien kuljettamiseen

Nimien muuttaminen IP-osoitteiksi (ja päinvastoin)

Posix: `gethostbyname(hydra.cs.helsinki.fi)` 218.214.4.29
Kone = hydra = 29, verkko = cs.helsinki.fi = 218.214.4.0

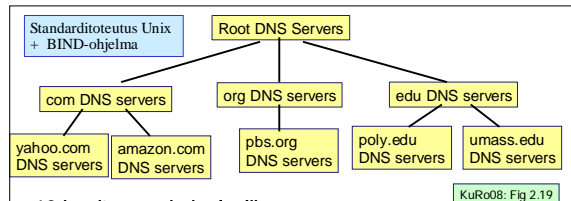
Sallii allasnimet, palvelijan replikoinnin

Esim. `www.cs.helsinki.fi` ja `cs.helsinki.fi` ovat allasnimiä
Esim. `www-palvelijaan` voi liittyä useita IP-osoitteita, rotaatio

Hajautettu, hierarkinen tietokanta (hakemisto)

Toteutettu uselden replikoitujen nimipalvelimien yhteistyönä
skaalautuvuus, kuormantasaus, ylläpito, vikasietoisuus, ..
Jos oma nimipalvelija ei tunne, se kysyy mulilta.

Hajautettu, hierarkinen tietokanta

13 juuritason nimipalvelija Replikoituja, kaikilla samat tiedot

Ylätason palvelimet maa- ja yleistunnuksille (n. 265 kpl) ..., fi, fr, uk, ... edu, net, com, org, ...

Autorisoidut aluepalvelimet (domain) (2-taso) www.iana.org Isoilla yliopistoilla ja firmoilla omansa, pienet käyttävät jonkun muun ylläpitämää

Juuripalvelimet (2007)

KuRo08:Fig 2.20

Juuripalvelimet tietävät, mikä ylätason palvelin on vastuussa maa- ja yleistunnuksesta.
Ylätason palvelimet tuntevat omat aluepalvelimensä.
Aluepalvelimet tuntevat juuripalvelijan.
Koneen oma palvelija on merkitty asetustietoihin.

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 61

Domain -nimiavaruus

ICANN
The Internet Corporation for Assigned Names and Numbers

COM, NET, ORG, EDU, INT, MIL, GOV, ARPA ja maakoodit

fi, com, org, edu, helsinki, cs

Uusia: .biz, .info, .name

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 62

DNS-nimiavaruuden vyöhykejako

- DNS-nimiavaruus jaettu vyöhykkeisiin (zone)
 - kukin vyöhyke kattaa osan nimipuusta
 - vyöhykkeellä on yksi siitä vastaava nimipalvelija (primary) ja yksi tai useita apunimipalvelijoita (secondary)
- Vyöhykejako on hallinnollinen
 - tarpeen mukaan nimipalvelijoita vastaamaan omasta alueestaan

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 63

IP-nimen selvittäminen

- sovellusohjelma kutsuu kirjastorutiinia parametrina nimi merkijonona
 - esim Unix:ssa `gethostbyname()`
- kirjastorutiini lähettää UDP-datasähkeen paikalliselle DNS-palvelimelle, joka etsii nimeä vastaavan IP-osoitteen ja palauttaa sen kirjastorutiinille
 - etsinnässä tarvitaan usein monien palvelimien yhteistyötä
 - Iteratiivinen kysely / rekursiivinen kysely
 - Välimuistin käyttö

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 64

Iteratiivinen kysely: "kerro keneltä pitää kysyä"

gaia.cs.umass.edu

Isäntäkone (1)
Kysy omalta aluepalvelijalta

Aluepalvelija (poly) (2)
Ota yhteys juuritasolle

Juuripalvelin (3)
Kerro, mistä löytyy ylätason palvelin edu-tunnuksille

Ylätason palvelin (edu) (4, 5)
Kerro, mistä löytyy aluepalvelija

Aluepalvelija (6,7)
Tuntee cs-verkon koneet.
Kerro koneen IP-osoite

KuRo08: Fig 2.21

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 65

Rekursiivinen kysely: "kysy muilta, jos et itse tiedä"

Kysy ensin omalta aluepalvelimelta. (1, 8)

Jos oma aluepalvelija ei tiedä, se kysyy juuripalvelijalta. (2, 7)

Jos juuripalvelin ei tiedä, se kysyy ylätason palvelijalta. (3, 6)

Jos ylätason palvelija ei tiedä, se kysyy aluepalvelijalta. (4, 5)

Aluepalvelija tuntee omat verkkonsa ja koneensa.

KuRo08: Fig 2.22

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 66

DNS-välimuisti

Suorituskyvyn parantamiseksi nimipalvelijat varastoivat välimuistiinsa näkemäänsä DNS-resurssitietueita.

- ❏ Ei tarvitse aina hakea uudestaan
 - ❏ Kuormittaa vähemmän ylempään tason nimipalvelimia
 - ❏ Nopeuttaa tavallisimpia kyselyjä: löytyy läheltä
- ❏ Tiedon oikeellisuus
 - ❏ Tietueelle määrätty elinaika (TTL, time to live) kertoo voimassaoloajan (yleensä muutama päivä)
 - ❏ Kun umpeutuu, tieto poistetaan.
 - ❏ Yleensä muutokset paikallisia: koneen lisäys, koneen poisto, joskus uusi verkko

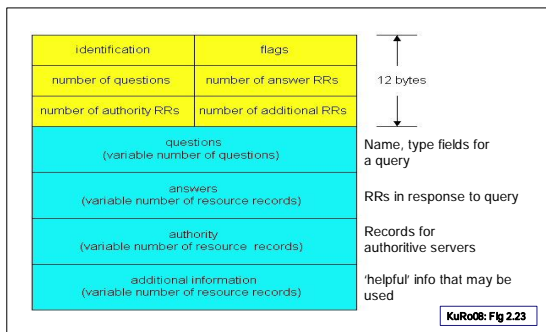

DNS- resurssitietue

- ❏ Kentät: (nimi, arvo, tyyppi, elinaika)
- ❏ Tyyppi määrää nimen ja arvon merkityksen:
 - ❏ **Tyyppi = A** (host address)
 - nimi = koneen nimi, arvo = IP-osoite
 - esim: (relay1.bar.foo.com, 145.37.3.126, A, TTL)
 - ❏ **Tyyppi = NS** (name server)
 - nimi = aluenimi (domain), arvo = autorisoidun palvelimen nimi
 - esim: (foo.com, ds.foo.com, NS, TTL)
 - ❏ **Tyyppi = CNAME** (canonical name)
 - nimi = koneen aliasnimi, arvo= kanoninen, oikea konenimi
 - esim: (foo.com, relay1.bar.foo.com, CNAME, TTL)
 - ❏ **Tyyppi = MX** (mail exchange)
 - nimi = koneen aliasnimi, arvo = postipalvelimen kanoninen nimi
 - esim: (foo.com, mail.bar.com, MX, TTL)

DNS-sanoman rakenne

DNS-sanoma

- ❏ Kysely ja vastaus käyttävät samaa formaattia
 - Kyselystä voi generoitua vastaus, jossa on useita resurssitietoja
 - Esim. Palvelijafarmien kuormantasaaminen: vastauksessa on useita IP-osoitteita (rotaatio)
- ❏ Identification-kenttä
 - Kyselyn tunniste (16-bittinen numero) ja vastauksessa sama numero => kysely ja vastaus helposti yhdistettävissä toisiinsa.
- ❏ Lipukkeet (flags)
 - Pyyntö vai vastaus
 - Käytä rekursiivista kyselyä
 - Rekursiivinen kysely mahdollista
 - Vastaus tulee suoraan autorisoidulta palvelijalta

Verkkosovelluksia, sovellusprotokollia

Vertaistoimijat
peer-to-peer

Vertaistoimijat: file sharing

- ❏ **Isäntäkoneet asiakkaan ja palvelijan roolissa**
 - Jaetaan uusi versio käyttöjärjestelmästä, korjaustiedosto ohjelmaan, MP3-tiedostoja, videoleikkeitä, ...
 - Jokainen vertainen voi toimija jakelijana
- ❏ **Skaalautuvuus, kuormantasaus**
- ❏ **Kone on satunnaisesti Internetissä**
 - IP-osoitekin voi vaihdella kerrasta toiseen
- ❏ **Miten löytää vertaistoimija(t)?**
 - Keskitetty hakemisto: kiinteä IP-osoite, josta voi kysellä
 - Kyselyn tulvus: kysellään potentiaalisilta toimijoilta
 - Hiukan keskitetty hakemistopalvelu, joka tekee jatkokyselyt
- ❏ **Kun kohde löytynyt, kopiointi suoraan sieltä**
 - Kyselyn tuloksena IP-osoite
 - HTTP-protokollaa käyttäen

BitTorrent-liikenne jo 30% Internetin koko liikenteestä?

Skaalautuvuus

KuRo08: Fig. 2.24

Asiakas-palvelinmalli:
 Palvelimen siirrettävä $n \cdot F$ bittä => siirtoaika = nF/u_s
 Hitain asiakas d_{\min} saa tiedoston ajassa F/d_{\min}

Siirtoaika =
 $\max(nF/u_s, F/d_{\min})$

Kun n kasvaa, palvelimen kuorma kasvaa ja siirtoaika kasvaa.

Vertaistomijamalli (alussa tiedosto on palvelimella)

Siirtoaika = $\max(F/u_s, F/d_{\min}, nF/(u_s + V u_s))$

Summaerä

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 73

BitTorrent

- ↳ Ladataan ja samaan aikaan jaellaan yhdenkokoisia lohkoja (esim. 256 KB) bittivirtaa (torrent)
- ↳ Rekisteröidytään "tracker"-solmuun, joka tietää mitkä koneet ovat mukana missäkin virrassa
- ↳ Trackerilta saa muiden IP-osoitteita, joihin voi yrittää ottaa TCP-yhteyden
- ↳ Naapureilta kysellään lohkoista ja pyydetään lähettämään lohkoja (harvinaisimmat ensin)
- ↳ Itse lähetetään 4:lle, jotka lähettävät suurimmalla nopeudella (arvio 10 s välein) ja 30 s välein lähettää satunnaiselle naapurille kokeeksi
- ↳ Vapaa matkustus -ongelma (free-riding)
- ↳ BitTorrentissa paljon muita piirteitä!

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 74

Keskittetty hakemisto

Esim. Napster

Keskittetty hakemisto, hajautettu siirto

KuRo08 Fig 2.27

1. Aina kun liitytään Internetiin, ilmoitetaan hakemistolle IP-osoite ja jaettavat tiedostot
2. Tiedostoa haettaessa kerrotaan haetun tiedoston nimi tai tunniste ja vastauksena tulee IP-osoite, josta tiedoston voi hakea.
3. Tieto haetaan saadusta osoitteesta

Ongelma: Suorituskyky, Vikasietoisuus, Tekijänoikeudet

Pikaviestintäjä järjestelmä pitää kirjaa, millä koneella käyttäjät ovat aktiivisina ja ilmoittaa tiedon siitä kiinnostuneille (buddy list).

centralized directory server

peers

Alice: "Hei, Jude..."

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 75

Kyselyn tulvitus

Esim. Gnutella

Kysely tulvitettuna, kopiointi suoralla yhteydellä

- ↳ Käyttää pystyssäolevia TCP-yhteyksiä kyselyn hajauttamiseen ('overlay network')
- ↳ Välttää kyselyn edelleen, jolle itse pysty sitä täyttämään
- ↳ Jos pystyy, niin lähettää tästä tiedon samaa reittiä, jota kyselykin tuli
- ↳ Kopiointi suoralla yhteydellä

Tulvitus ei saa jatkua loputtomiin!
 => Kyselyssä hyppylaskuri

Miten uusi tulija löytää kumppanit?
 • lista, keskuskone => TCP-yhteys näihin
 • ping-sanoma ja pong-sanoma (IP-osoite)

Fig. 2.28 Search and file transfer in Gnutella

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 76

Hierarkkiset verkot: heterogeeniset toimijat

Esim. KaZaA, Morpheus

- ↳ **Joko superjäsen tai ryhmän jäsen** jäsenet tuntevat oman superjäsenensä super tuntee muita supereita
- ↳ **Superjäsen tietää jäsenensä tiedostot** kertovat yhteyttä ottaessaan
- ↳ **Superjäsen kysyy muita tiedostoja tuntemiltaan toisilta superjäseniltä**
- ↳ **Tiedoston kopiointi suoralla yhteydellä**

Skype?

ordinary peer
 super peer
 neighboring relationships in overlay network

KuRo08: Fig 2.29

DHT (Distributed Hash Table) hajautettu hajautustaulu
 hajautettu hakemisto, joka kuvaa tiedostotunneistet IP-osoitteeksi siten, että kaikki haetun tiedoston sijaintipaikat voidaan selvittää ilman yletöntä tietoliikennettä.

Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 77

Verkkosovelluksia, sovellusprotokollia

Pistoke Verkkosovelluksen ohjelmointia

Perusteellisemmin kurssilla:
Verkkosovellusten toteuttaminen

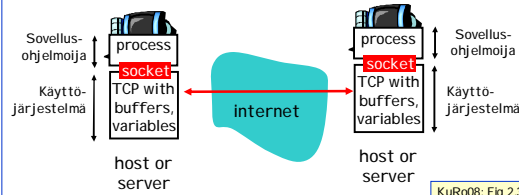
Tietoliikenteen perusteet / 2008/ Liisa Marttinen 78

Pistoke (socket)

n Kuljetuspalvelun ja sitä käyttävän sovelluksen rajapinta isäntäkoneessa

Sovelluksen tietoliikenne = KJ:n palveluympäristö
Pistoke on "palveluluukku"

n Alunperin Berkeley UNIXin (BSD) mukana

KuRo08: Fig 2.30

Pistoke

n Sovellus luo pistokkeen ja liittää sen porttiin tai KJ voi valita porttinumeron

- n Yksi pistoke per porttinumero
- n Palvelimella on pysyvä (standardi)portti ja kutakin asiakasyhteyttä varten luotu tilapäinen portti (yhteysoportti)
- n Asiakasohjelmalle tilapäinen KJ:n valitsema

n Kaksisuuntainen (full duplex)

- n Samaan pistokkeeseen kirjoitetaan ja siitä luetaan uetaan

n Lähetys (send)

- n Kirjoita pistokkeeseen

n Vastaanotto (receive)

- n Lue pistokkeesta

TCP-kuljetuspalvelu

Welcoming socket = vastaanottopistoke?
Connection socket = yhteyspistoke?

n Yhteysoportti palvelun porttiin

n Palvelija luo yhteyttä varten uuden portin
Voi palvella useita yhteysoportteja

n Tavallisesti palvelija luo yhteyttä varten myös oman prosessin

n Lue /kirjoita tavuja

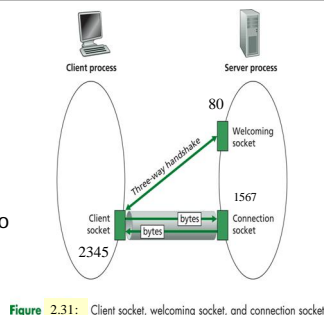
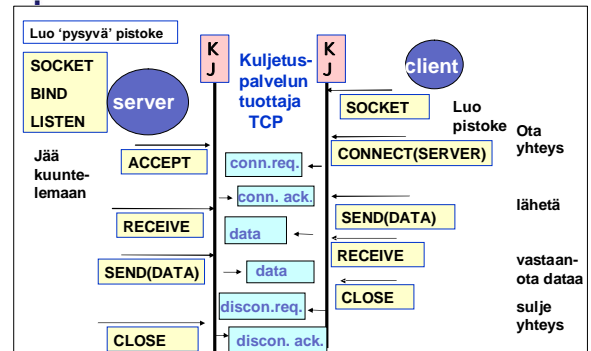

Figure 2.31: Client socket, welcoming socket, and connection socket

TCP-kuljetuspalvelu

Posix: Pistokerajapinta (API)

```

socketfd = socket(domain, type, protocol)
    luo yhteydellinen (TCP) tai yhteydetön (UDP) pistoke
bind(socketfd, addr[], addr_len)
    porttinumeron kytkeminen prosessiin
listen(socketfd, backlog)
    yhteysoportin odottaminen (welcoming socket) (TCP)
socketfd = accept(socketfd, addr[], *addr_len)
    yhteysoportin hyväksyminen, luo uusi pistoke (connection socket)
connect(socketfd, addr[], addr_len)
    yhteysoportin lähetys, mihin koneeseen ja porttiin (TCP)
send(socketfd, buf[], buf_len, flags)
recv(socketfd, buf[], buf_len, flags)
    tavuvirran lähetys ja vastaanotto (TCP)
send(socketfd, msg[], msg_len, flags, addr[], addr_len)
recv(socketfd, msg[], msg_len, flags, addr[], *addr_len)
    sanoman lähetys ja vastaanotto, mukana kone ja portti (UDP)
close(socketfd), shutdown(socketfd, how)
    yhteyden lopettaminen (TCP)
    
```

TCP-kuljetuspalvelu

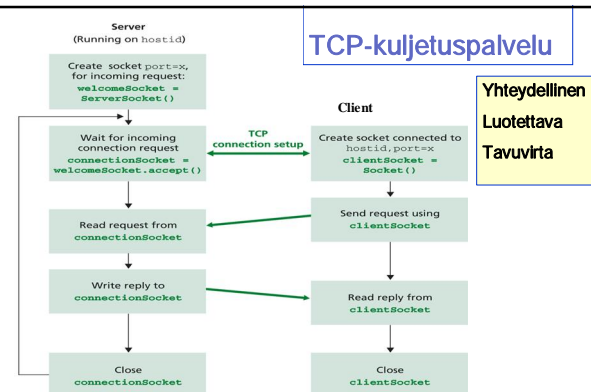
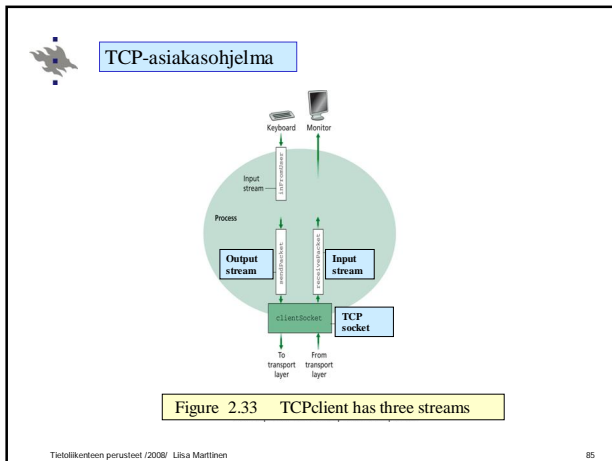

Figure 2.32 The client-server application, using connection-oriented transport services

Esimerkki: TCP-asiakas (Java)

```

import java.io.*; import java.net.*;
class TCPClient {
    public static void main(String argv[]) throws Exception {
        String sentence;
        String modifiedSentence;
        BufferedReader inFromUser =
            new BufferedReader(new InputStreamReader(System.in));
        Socket clientSocket = new Socket("hostname", 6789);
        DataOutputStream outToServer =
            new DataOutputStream(clientSocket.getOutputStream());
        BufferedReader inFromServer =
            new BufferedReader(new InputStreamReader(
                clientSocket.getInputStream()));
        sentence = inFromUser.readLine();
        outToServer.writeBytes(sentence + '\n');
        modifiedSentence = inFromServer.readLine();
        System.out.println("FROM SERVER: " + modifiedSentence);
        clientSocket.close();
    }
}

```

Yhteyspyyntö

Sulkee myös TCP-yhteyden

Tietoliikenteen perusteet /2008/ Liisa Marttinen 86

Esimerkki: TCP-palvelija (Java)

```

import java.io.*; import java.net.*;
class TCPServer {
    public static void main(String argv[]) throws Exception {
        String clientSentence;
        String capitalizedSentence;
        ServerSocket welcomeSocket = new ServerSocket(6789);
        while(true) {
            Socket connectionSocket = welcomeSocket.accept();
            BufferedReader inFromClient = new BufferedReader(
                new InputStreamReader(connectionSocket.getInputStream()));
            DataOutputStream outToClient =
                new DataOutputStream(connectionSocket.getOutputStream());
            clientSentence = inFromClient.readLine();
            capitalizedSentence = clientSentence.toUpperCase() + '\n';
            outToClient.writeBytes(capitalizedSentence);
        }
    }
}

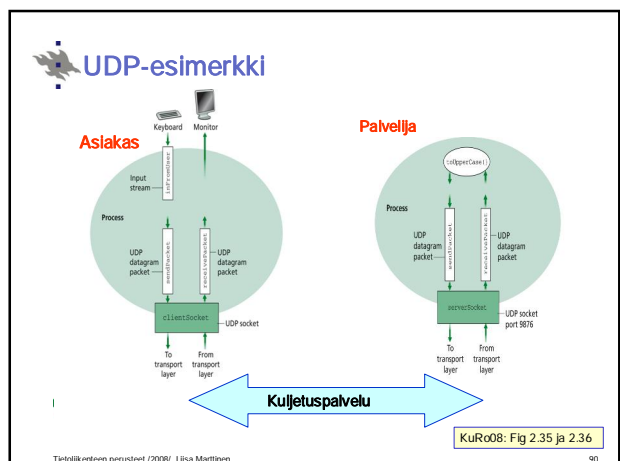
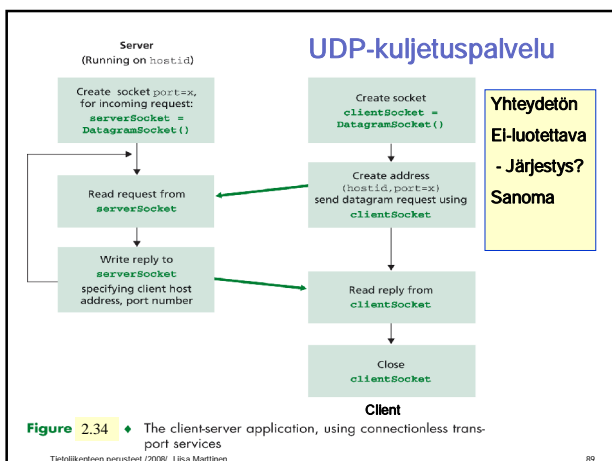
```

Yhteyspistokkeen luonti

Muuttaa isoiksi kirjaimiksi!

Tietoliikenteen perusteet /2008/ Liisa Marttinen 87

- ### UDP-kuljetuspalvelu
- ❑ Ei käyttöä, yhteydenmuodostusta /portua
 - ❑ Ei-luotettava
 - ❑ Sovellusprosessi lukee ja kirjoittaa kokonaisia yksittäisiä sanomia
 - ❑ Lähettäjä kertoo KJ:lle sanoman lisäksi kohteen IP-osoitteen ja portin
 POSIX: `send(sockfd, msg[], msg_len, flags, addr[], addr_len)`
 - ❑ Vastaanottaja saa KJ:ltä mahdollista vastausta varten lähettäjän IP-osoitteen ja portin
 POSIX: `recvfrom(sockfd, msg[], msg_len, flags, addr[], *addr_len)`
- Tietoliikenteen perusteet /2008/ Liisa Marttinen 88

Esimerkki: UDP-asiakas (Java)

```
import java.io.*; import java.net.*;
class UDPClient {
    public static void main(String args[] ) throws Exception {
        BufferedReader inFromUser =
            new BufferedReader(new InputStreamReader(System.in));
        DatagramSocket clientSocket = new DatagramSocket();
        InetAddress IPAddress = InetAddress.getByName("hostname");
        byte[] sendData = new byte[1024];
        byte[] receiveData = new byte[1024];
        String sentence = inFromUser.readLine();
        sendData = sentence.getBytes();
        DatagramPacket sendPacket =
            new DatagramPacket(sendData, sendData.length, IPAddress, 9876);
        clientSocket.send(sendPacket);
        DatagramPacket receivePacket = new DatagramPacket(receiveData, receiveData.length);
        clientSocket.receive(receivePacket);
        String modifiedSentence = new String(receivePacket.getData());
        System.out.println("FROM SERVER: " + modifiedSentence);
        clientSocket.close();
    }
}
```

IP-osoitteen selvitäminen!

Vapauttaa pistokkeen

Esimerkki: UDP-palvelin (Java)

```
import java.io.*; import java.net.*;
class UDPServer {
    public static void main(String args[]) throws Exception {
        DatagramSocket serverSocket = new DatagramSocket(9876);
        byte[] receiveData = new byte[1024];
        byte[] sendData = new byte[1024];
        while(true) {
            DatagramPacket receivePacket =
                new DatagramPacket(receiveData, receiveData.length);
            serverSocket.receive(receivePacket);
            String sentence = new String(receivePacket.getData());
            InetAddress IPAddress = receivePacket.getAddress();
            int port = receivePacket.getPort();
            String capitalizedSentence = sentence.toUpperCase();
            sendData = capitalizedSentence.getBytes();
            DatagramPacket sendPacket =
                new DatagramPacket(sendData, sendData.length, IPAddress, port);
            serverSocket.send(sendPacket);
        }
    }
}
```

Pura paketti: data, IP-osoite ja portti

Lähetä muokattu data.

Kertauskysymyksiä

- n Asiakas-palvelija-malli? Vertaisverkkomalli?
 - n Kuinka asiakas löytää palvelimen?
 - n Miten KJ osaa antaa bitit oikealle sovellukselle?
 - n Miten koneen nimestä saadaan selville sen IP-osoite?
 - n Miten HTTP-protokolla toimii?
 - n Miksi SMTP ei riitä, vaan tarvitaan POP3 tai IMAP?
 - n Mitä hyötyä on proxy-palvelimesta?
 - n Miksi käytetään evästeitä?
 - n Mikä on pistoke ja missä sitä käytetään?
- Ks. myös kurssikirja s.170.